

Villu Kõve
Riigikohus

Teie 03.11.2021 nr 5-21-18/2

Meie .11.2021 nr 2-8/21-22/2

Arvamuse andmine

Austatud Riigikohtu esimees

Olete pöördunud Riigikogu poole kirjaga, milles palute arvamust põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-21-18. Selles asjas taotleb Jõelähtme Vallavolikogu kinnisasja avalikes huvides omandamise seaduse (KAHOS) § 39 lõike 1, lõike 5 ja lõike 7 punktide 2–4, § 40 lõigete 5 ja 8 ning asjaõigusseaduse rakendamise seaduse (AÕSRS) § 15⁵ lõike 4 kehtetuks tunnistamist, kuna leiab, et need sätted on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse §-ga 154. Alternatiivina taotleb vallavolikogu, et Riigikohus tunnistaks põhiseadusega vastuolus olevaks selliste õigustloovate aktide andmata jätmise, mis sätestaksid kohaliku omavalitsuse üksusele eeltoodud sätete või mõne nende alusel pandud kohustuste rahastamise riigieelarvest.

Teie kiri suunati vastamiseks majanduskomisjonile, kes arutas seda küsimust oma käesoleva aasta 22. novembri istungil ja komisjon märgib järgmist:

Sundvalduse seadmine seisneb kinnisasja koormamises sellise kinnisomandi kitsendusega, mis oma sisult vastab isiklikule kasutusõigusele (KAHOS § 2 lg 2) ning toimub haldusorgani otsusega. Sundvalduse seadmise otsustab isik, kelle pädevuses on ehitusseadustiku kohaselt välja anda ehitusluba või otsustada eratee avalikuks kasutamiseks määramine (KAHOS § 39 lg 1). KAHOS kehtestatud sundvalduse regulatsiooni puhul ei ole tegemist uudse nähtusega õigusmaastikul ning vastav kohustus sundvalduse seadjana oli kohalikul omavalitsusel ka enne KAHOS kehtima hakkamist. Kuni KAHOS jõustumiseni reguleeris sundvalduse seadmist kinnisasja sundvõõrandamise seaduse peatükk 8¹ ning otsustamise pädevus oli reguleeritud sarnaselt kehtivale regulatsioonile ehk enamikel juhtudel oli ka siis sundvalduse seadjaks just kohalik omavalitsus. Sundvalduse menetluse lihtsustamine on kaasa toonud selle, et rakendamise soov on varasemast oluliselt suurem. Suuresti oligi eesmärk saada hästi toimiv regulatsioon nii teede kui avalikes huvides tehnovõrkude kasutusõiguse seadmiseks. Kuna olemuslikult on sundvalduse seadmine seotud planeerimis- ja ehitustegevusega, siis on loogiline, et otsuse sundvalduse seadmiseks teeb see tasand, kes väljastab ehitusluba. Üldjuhul on selleks kohalik omavalitsus. Riigi tasandil on see näiteks kõrgepinge puhul Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) ja riigiteemaa puhul Transpordiamet. KAHOS eelnõu (598 SE) seletuskirjas (lk 37) on sellist valikut selgitatud, et kuna ehitustegevus ning selleks vajalike lubade välja andmine ja sundvalduse seadmine on omavahel seotud, on põhjendatud otsustamispädevuse sidumine isikuga, kelle pädevuses on ehitustegevuse koordineerimine.

Sundvaldus seatakse avalikkuse või konkreetse võrguettevõtja kasuks. Sundvaldus teenib oma olemuselt üldisi avalikke huve (vt KAHOS § 2 lg 1). Olukorras, kus maa kasutusõiguses eramaa omanikuga kokkulepet ei saavutata, peab siiski võimaldama elektriliini paigaldamise tehniliselt ja majanduslikult otstarbekalt. Jõelähtme Vallavolikogu on leidnud, et avalikes huvides võrguettevõtja täidab riiklike ülesandeid ja seetõttu tuleb kohalikule omavalitsusele hüvitada talle seadusega pandud riiklike ülesannete täitmine. Kehtiva õiguse kohaselt sundvalduse seadmise otsustuspädevus on antud sellele isikule, kes ehitusluba väljastab. See võib olla nii kohalik omavalitsus kui ka teatud juhtudel TTJA või Transpordiamet. Nagu sai ka eespool välja toodud, on sundvalduse seadmine tihedalt seotud ehitus- ja planeerimistegevusega. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS § 6 lg 1) järgi on kohaliku omavalitsuse ülesanne korraldada ruumilist planeerimist ja ehitustegevust. Kõik, mis puudutab kohalikku arengut, nende planeeringute elluviimist ja ehitustegevust, mis on omavalitsusele vajalik kogukonna paremaks toimimiseks, on omavalitsuslik ülesanne. Elektrivõrgud tulebki üldjuhul planeerida ja paigaldada avalikult kasutatavate teede äärde. Ehitus- ja planeerimistegevus on kohaliku omavalitsusele pandud kohalik ülesanne ja sellega seotud sundvalduste seadmine on ka tagatud omavalitsuslike ülesannete rahastamise kaudu läbi tulumaksu laekumise ja tasandusfondi. Kuna sundvalduse seadmine ei ole riiklik ülesanne, siis puudub vajadus seda eraldiseisvalt rahastada.

Riigikogu võttis äsja, 24. novembril vastu maareformi seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (418 SE), kus KAHOS muudatustega lihtsustatakse sundvalduse seadmise menetlust ja seda ka võrguettevõtjatega seotud menetluses.

Tuginedes ülaltoodule on majanduskomisjon seisukohal, et vaidlustatud normid ei ole põhiseadusega vastuolus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristen Michal

Esimees

Kaido Rosin

631 6433 kaido.rosin@riigikogu.ee